

Pol storočia s podnikom MARTIMEX

Do roku 1990 bol zahraničný obchod a export výrobkov československého priemyslu realizovaný takmer výlučne cez tzv. podniky zahraničného obchodu.

Jedným z nich bola i účastinná spoločnosť pre zahraničný obchod MARTIMEX, založená na konci roku 1969 v Martine, ktorá sa zaradila k najvýznamnejším exportérom výrobkov československého a slovenského strojárského priemyslu.

MARTIMEX bol zameraný predovšetkým na podporu zahraničného obchodu podnikov združených v bývalej skupine ZTS. Na snímku expozícia z konca sedemdesiatych rokov s banskou lokomotívou a lesným kolesovým traktorom LKT 120 A

Podnikov špecializovaných na zahraničný obchod bolo v bývalom Československu niekoľko, väčšinou sa zameriavali na vývoz a dovoz určitých komodít, prípadne boli založené vtedajšími veľkými výrobnohospodárskymi jednotkami (VHJ), pre ktoré zabezpečovali export ich produkcie do zahraničia. V oblasti strojárského priemyslu patrili k najznámejším napríklad Motokov, špecializovaný na vývoz výrobkov automobilového priemyslu a poľnohospodárskych strojov, Strojexport obchodoval so železničnou technikou, stavebnými a ďalšími mechanizmami, Strojimport s obrábacími strojmi, Omnipol vyvážal leteckú a špeciálnu techniku a napríklad podnik Pragoinvest exportoval hlavne výrobky vtedajšieho koncernu ČKD, resp. Škodaexport, produkciu podnikov koncernu Škoda Plzeň.

Na rozdiel od väčšiny iných podnikov zahraničného obchodu, ktoré boli prevažne štátnymi inštitúciami, mal MARTIMEX na svoju dobu netradičnú a pokrokovú právnu formu účastinnej spoločnosti, založenej podľa legislatívy platnej ešte z obdobia prvej republiky. Tento netypický a inovatívny prístup bol výsledkom doby krátkeho uvoľnenia na konci šesťdesiatych rokov, teda v čase príprav vzniku tejto novej zahranično-obchodnej spoločnosti. Hlavným akcionárom spoločnosti MARTIMEX bola výrobnohospodárska jednotka Závody ťažkého strojárstva (skratka VHJ ZTS), ďalej jej podniky ako napríklad Turčianske strojárne Martin (TEES), Strojárske a metalurgické závody Dubnica (SMZ), Slovenské lodenice Komárno, Podpolianske strojárne Detva (PPS), Kovolis Hedvikov, Juranove závody Brno, ale

K prým exportným komoditám patrili hneď zo začiatku lode a technické plavidlá z Komárna a z Českých lodeníc Praha

i banka ČSOB a ďalšie organizácie. Vtedajšia VHJ ZTS už v tom čase patrila k najvýznamnejším predstaviteľom nášho strojárského priemyslu a pripravovala výrazné rozšírenie výrobného programu i do ďalších nových odborov.

Jednou z prvých komodít, s ktorými začala nová spoločnosť MARTIMEX na začiatku sedemdesiatych rokov obchodovať, boli lode a technické plavidlá vyrábané vo vtedajších podnikoch Slovenské lodenice Komárno a České lodenice Praha (neskôr ZTS Komárno a ZTS ČL Praha). Počas svojej existencie bolo vyvezených predovšetkým do krajín bývalého Sovietskeho zväzu, ale i na ďalšie trhy, niekoľko stoviek riečnych a riečno-morských plavidiel, z ktorých mnohé slúžia dodnes.

S postupným nábehom nových výrobných programov v podnikoch združených vo VHJ ZTS sa začal rozširovať aj ponukový katalóg MARTIMEXu. Išlo napríklad o veľkoobjemové vznetrové motory PA Pielstick, ktorých licenčnú výrobu zaviedli na konci šesťdesiatych rokov v Turčianskych strojárňach (TEES) v Martine. Uplatnenie našli v ťažkých lokomotívach vyrábaných v podniku TEES, ale tiež ako agregáty slúžiace na pohon lodí a stacionárnych zariadení. Najväčšie počty týchto motorov však boli dodané do podniku BELAZ v Bielorusku, kde boli až do konca milénia montované do obrovských ťažko-tonážnych sklápačov pracujúcich v povrchových baniach a lomoch. Pre ťažobný priemysel Sovietskeho zväzu a mnohých ďalších krajín zabezpečoval MARTIMEX tiež export banských lokomotív, vyrábaných v závode Turčianskych strojárni (neskôr ZTS) v Hliníku nad Hronom. Exportný program úspešne dopĺňovali autožeriavy, ktoré na podvozku nákladných automobilov Tatra 138/148 vyrábali až do roku 1979 závod Turčianskych strojárni v Lučenci.

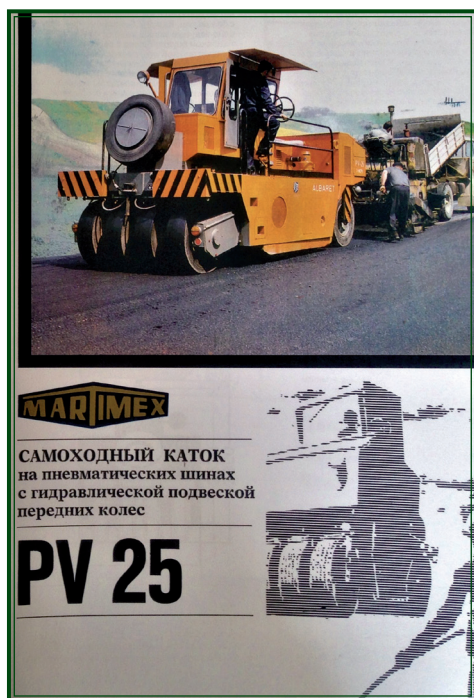
Do roku 1979 MARTIMEX exportoval i autožeriavy vyrábané na podvozku vozidiel Tatra v bývalom závode Turčianskych strojárni v Lučenci. Fotografia archív Ivana Guráňa

Na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov sa predovšetkým v oblasti konštrukcie stavebných a poľnohospodárskych mechanizmov dostávala do popredia hydraulika. Tento perspektívny odbor taktiež rozšíril komoditnú štruktúru spoločnosti MARTIMEX. Hydraulické valce, rozvádzače, ventily, hydromotory a ďalšie komponenty z podnikov ZŤS Bratislava a Bardejov, zo vtedajších SMZ Dubnica, Juranových závodov Brno či Kovelisu Hedvikov a ďalších československých strojárskych podnikov vyvážal MARTIMEX do mnohých krajín celého sveta. MARTIMEX stál i za podpisom licenčnej a kooperačnej zmluvy na výrobu pokrokových hydrostatických prevodníkov nemeckej spoločnosti Sauer, ktorých produkciu úspešne zaviedli v Dubnici nad Váhom a ktoré boli po dve desaťročia v tisícových sériách exportované do mnohých krajín. Okrem domácich výrobcov mobilných pracovných strojov patrila k najvýznamnejším odberateľom samotná spoločnosť Sauer, a tiež napríklad známy východonemecký výrobca kombajnov Fortschritt, či továrne kompletujúce mobilné poľnohospodárske stroje na území bývalého Sovietskeho zväzu. Podnik MARTIMEX zároveň zabezpečoval i dovoz hydraulických agregátov pre potreby československého priemyslu. Okrem veľkosériových dodávok hydraulických komponentov pre našich výrobcov mobilnej techniky možno spomenúť napríklad i kusové dodávky veľkorozmerných čerpadiel a hydromotorov pre výstavbu vodného diela Gabčíkovo.

Mohutný rozmach zaznamenala i hydraulika, na fotografií výstavná expozícia hydrostatických prevodníkov z Dubnice nad Váhom

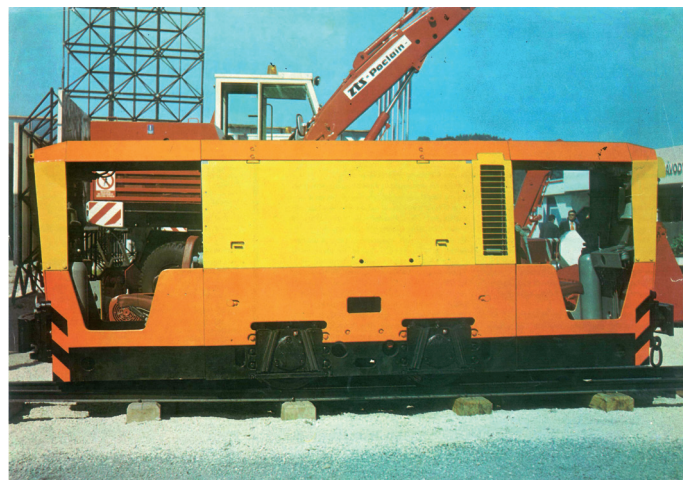

Doplňkovým sortimentom boli i cestné pneumatické valce PV 25 vyrábané v licencií francúzskej spoločnosti Albaret na začiatku sedemdesiatych rokov v Martine

K úspešným exportným artiklom patrili motory SEMT Pielstick PA4-185

K ďalším úspešným exportným artiklom patrila lesná technika značky LKT, ktorej výrobu zaviedli v roku 1971 v závode Trstená na Orave. Už prvý typ lesného kolesového ťahača LKT 75 bol vyvážaný do niekoľkých európskych štátov, ďalší modernizovaný typ LKT 80 a LKT 81, resp. ťahač LKT 120 sa stali doslova exportným šlágom. Vďaka výraznému exportu predovšetkým do krajín bývalého Sovietskeho zväzu, ale i do Nemecka, bývalej Juhoslávie, Maďarska, Francúzska a ďalších štátov, atakovala v osemdesiatych rokoch ročná produkcia továrne v Trstenej hranicu tisíc lesných kolesových ťahačov za rok, čo značku LKT zaradilo medzi najvýznamnejších výrobcov tejto techniky v celosvetovom meradle. Lesné ťahače LKT sa pritom dostali i na niekoľko exotických trhov, napríklad do Indie, Mozambiku či Kanady. V exporte súčasnej produkcie slovenskej značky LKT pokračovala dcérska spoločnosť MARTIMEX Alfa až do roku 2019.

Dieselhydraulická banská lokomotíva DH 30 D.O z bývalého národného podniku ZŤS Martin, závod 11 Hliník nad Hronom. Za ňou bager vyrábaný v licencií Poclair v Martine a neskôr v Dubnici

V polovici osemdesiatych rokov bola k spoločnosti MARTIMEX pričlenená i časť obchodnej skupiny podniku Strojexport, zabezpečujúca vývoz stavebných strojov. Šlo o logický krok, pretože väčšina stavebnej techniky bola v tej dobe vyrábaná práve v podnikoch združených vo VHJ ZŤS (nakladače v jednotlivých závodoch podniku ZŤS Detva, bagre v ZŤS Dubnica, autodomiešavače v ZŤS Košice, betonárne v ZŤS Bardejov, cestné valce a ďalšia technika v ZŤS Stavostroj atď.), z ktorých väčšina bola zároveň i akcionármi MARTIMEXu. Oblasť produkcie stavebnej techniky ZŤS zaznamenávala práve na konci osemdesiatych rokov i vďaka exportu konjunktúru, vo veľkých sériách boli vyrábané desiatky rôznych typov strojov a exportova-

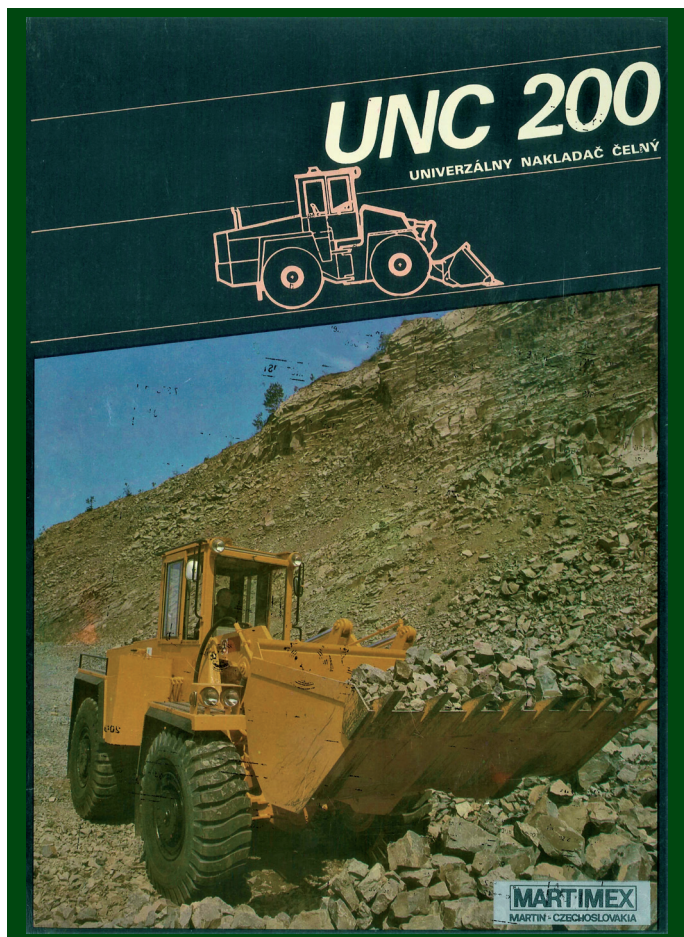

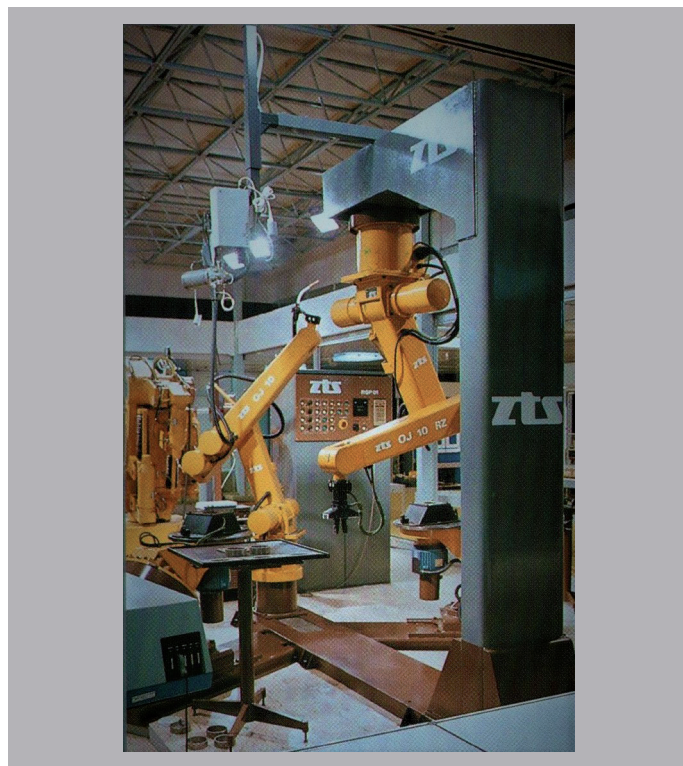
Československý šmykom riadený malý nakladač ZTS UNC 060 bol v druhej polovici osemdesiatych rokoch predávaný v západnej Európe pod označením Hanomag KL 75

né do mnohých krajín celého sveta. Program v tom období dopĺňal i export vysokozdvížných vozíkov z produkcie Desta Děčín a ZTS Dubnica, či roboty a automatizované výrobné systémy dodávané podnikmi VUKOV Prešov, ZTS Detva, Nová Dubnica a Martin.

Na konci osemdesiatych rokov zasiahol podnik MARTIMEX i do riešenia konverzie zbrojnej výroby a stál za podpisom kooperačnej dohody medzi vtedajším kombinátom ZTS a nemeckou spoločnosťou Hanomag. Podniky ZTS Martin a Detva dodávali následne do Hannoveru niektoré komponenty a v Martine sa na oplátku rozbehla

K významným vývozným artiklom patrili stavebné stroje. Nakladač UNC 200 z podniku ZTS Detva bol úspešne vyvázaný do mnohých krajín celého sveta. Okrem európskych trhov sa nezanedbateľné množstvo týchto strojov dostalo napríklad i do Afriky či Latinskej Ameriky

Dnes už takmer zabudnutou kapitolou svedčiacou o vyspelosti nášho priemyslu je i výroba robotov a automatizovaných výrobných systémov ZTS, ktorých vývoz taktiež zabezpečoval MARTIMEX

CZECHOSLOVAK HYDRAULIC

UNITS & ELEMENTS

MARTIMEX

Pohľad na rozsiahly ponukový katalóg MARTIMEXu s hydraulickými komponentami československej výroby z prelomu osemdesiatych a deväťdesiatych rokov

výroba buldozér v licencií Hanomag, ktorých časť bola až do polovice deväťdesiatych rokov vyvázaná i do Nemecka. V obchodnej sieti Hanomagu sa tiež v osemdesiatych rokoch predávali malé šmykom riadené nakladače z podniku ZTS Detva, závod Krupina a plánovala sa spoločná výroba nakladačov v kooperácii ZTS a Hanomagu. V Nemecku bola v roku 1988 založená i dcérska spoločnosť MSM Wiesbaden. Ďalšia licenčná dohoda bola podpísaná s talianskym výrobcou vznetrových motorov Lombardini, ktorý od roku 1990 zaviedol ich produkciu v strojárňach v Martine.

Po roku 1990 došlo k rozpadu kombinátu ZTS a k osamostatneniu sa jeho jednotlivých závodov a podnikov. Došlo tiež k ukončeniu monopolného postavenia doterajších vývozcov. MARTIMEX z časti bývalých obchodných skupín vytvoril nové dcérske spoločnosti, ktoré naďalej pokračovali v zahraničnom obchode s tradičným i novým sortimentom. Oblasť mobilnej stavebnej a poľnohospodárskej techniky zastrešovala spoločnosť MARTIMEX Alfa, ktorá k pôvodnému

Pohľad do expozície z roku 1990 s vystavenými nakladačmi z produkcie PPS Detva a autodomiešavačmi z VSS Košice. Po roku 1990 došlo k rozpadu kombinátu ZŤS a k osamostatneniu sa jeho jednotlivých podnikov, ktoré začali zväčša používať iné označenie

sortimentu stavebných strojov ZŤS, PPS, Stavostroj či Unex pribrala napríklad i export poľnohospodárskych traktorov ZŤS vyrábaných v Martine, či vývoz vznetrových motorov Martin Diesel, ktoré boli na začiatku deväťdesiatych rokov vo veľkých sériách dodávané i do Číny a montované do miestnych kombajnov. Z pražskej pobočky vznikol neskôr spoločný podnik Stavmart, špecializovaný hlavne na vývoz cestných stavebných strojov českej spoločnosti Stavostroj Nové Město nad Metují (značka STA).

MARTIMEX sa v tom období začal angažovať i vo vývoze špeciálnej techniky vyrábanej v podniku ZŤS Martin a jeho dcérska spoločnosť Unimpex zrealizovala v deväťdesiatych rokoch vývoz tankov T72 na Blízky východ a export série vyslobodzovacích tankov VT-72 B pre indickú armádu (išlo o poslednú veľkú zákazku pred ukončením produkcie tankovej techniky v Martine).

V rámci programu konverzie špeciálnej výroby vznikali v kooperácii ZŤS a Hanomag v Martine až do polovice deväťdesiatych rokov i buldozéry. Časť z nich bola vyvezená do Nemecka

Do konca nového milénia väčšina našich tradičných výrobcov mobilnej techniky či hydrauliky nové ekonomické prostredie neustála a buď zanikla alebo sa začala venovať len produkcii dielcov pre zahraničných odberateľov. Časť z nich pokračovala vo výrobe už ako súčasť nadnárodných spoločností (napríklad Sauer Danfoss Dubnica, Poclain Brno či Ammann Nové Město nad Metují). V súvislosti s tým bola postupne exportná činnosť MARTIMEXu utlmovaná. V období

Polnohospodárske traktory ZTS UR IV
Сельскохозяйственные трактора ZTS UR IV
Agricultural tractors ZTS UR IV

MARTIMEX
A L F A

Posledné série martinských poľnohospodárskych traktorov ZŤS URIV Super a URIV vyrobené po roku 2000

po roku 2000 pokračoval napríklad ešte určité obdobie vývoz univerzálnych dokončovacích strojov UDS z podniku CSM Tisovec, predovšetkým do Ruskej federácie, traktorov ZŤS URIV Super a URIV napríklad na Ukrajinu, či export lesnej techniky značky LKT na európske trhy.

V súčasnej dobe poskytuje MARTIMEX vo svojej pôvodnej administratívnej budove v Martine infraštruktúru a zázemie pre niekoľko nových spoločností a start-upov. Na jednom mieste sú tu koncentrované všetky potrebné obchodné, logistické, právne či ďalšie doplnkové služby. Iná dcérska spoločnosť, MARTIMEX Gama, i naďalej podniká v oblasti obchodu pre gumárenský priemysel, vlastná konštrukčná kancelária spolupracuje napríklad pri vývoji mobilnej lesnej techniky a prevodových mechanizmov a vo Vrútkach spoločnosť prevádzkuje strojárku fabriku, známu v minulosti napríklad produkciou hydraulických zdvižných plošín Komplet-Stroj, v súčasnosti špecializovanú najmä na výrobu ozubení, navijákov a prevodov.

MARTIMEX sa počas svojej existencie dokázal vždy prispôbiť aktuálnym podmienkam a jeho polstoročná tradícia má preto i naďalej pokračovanie, aj keď v zmenšenom rozsahu.

**50 | VÝROČIE
ZALOŽENIA**

MARTIMEX